

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก

หนังสือเป็นเสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ความคิด วิทยาการทุกด้าน ซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้ ได้คิดอ่าน และเพียรพยายามบันทึกไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร หนังสือแพร่ไปถึงที่ใด ความรู้ความคิดก็แพร่ไปถึงที่นั่น หนังสือจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์มากจนประมาณมิได้ ในแง่ที่เป็นบ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์ (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 2515: 1) ถ้าเด็กมีนิสัยรักการอ่าน เขาจะเห็นคุณค่าของหนังสือว่ามีประโยชน์ และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต หนังสือสำหรับเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก เพราะหนังสือสำหรับเด็กจัดทำขึ้นสำหรับเด็กโดยเฉพาะ มีเนื้อหาสาระตรงกับความสนใจของเด็ก ทั้งหนังสือที่อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน และหนังสือสารคดี ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะแก่วัยของเด็ก มีรูปเล่มสวยงามสะดุดตา เมื่อเด็กได้อ่านหนังสือที่เขาชอบ หรือสนใจ ความรักหนังสือและรักการอ่านก็จะเกิดขึ้นในใจของเขา

หนังสือสำหรับเด็กช่วยตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็กได้ โดยธรรมชาติเด็กอยากรู้อยากเห็น กระจายใคร่รู้เรื่องราวต่าง ๆ นอกจากจะถามพ่อแม่และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดแล้ว หนังสือเป็นสิ่งที่จะทำให้คำตอบแก่เด็กได้ (นิศา ชูโต กล่อมจิตต์ พลายเวช และ กานต์มณี ศักดิ์เจริญ 2524: 1) เด็กคนใดสามารถใช้หนังสือเป็นอุปกรณ์สนองความอยากรู้อยากเห็นของตนได้ นับได้ว่าเด็กคนนั้นโชคดีที่มีโอกาสพบหนทางหาความรู้ด้วยวิธีการอันไม่เป็นภัยแก่ตนเอง ทั้งนี้มีข้อแม้ว่าผู้ใหญ่ต้องสละเวลาให้คำแนะนำในการอ่านแก่เด็ก เด็กก็จะได้รับประโยชน์จากการอ่านได้เต็มที่ และความห่วงกังวลของผู้ใหญ่ที่กลัวว่าเด็กจะหยิบหนังสือที่ไม่เหมาะสมก็จะหมดไป (รัฐจวน อินทรกำแหง 2517: 18)

หนังสือสำหรับเด็กให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนานแก่เด็ก ให้ความจรรโลงใจ ความสุขใจแก่เด็ก ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการไปตามเนื้อเรื่อง เป็นประสบการณ์ใหม่ นอกเหนือไปจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ทำให้โลกของเด็กกว้างขวางและมีความหมายมากขึ้น (นิศา ชูโต และคณะ 2524: 1)

หนังสือเป็นเพื่อนแก้เหงา และช่วยชดเชยสิ่งที่ขาดให้แก่เด็ก สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กอยากอ่านหนังสือคือ ความเหงา ความสนุกสนานที่ได้รับจากหนังสือ ช่วย让孩子ลืมความเหงาของตนเองได้ เด็กบางคนอ่านหนังสือชดเชยสิ่งที่ขาดเช่น ขาดความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคง เมื่อได้อ่านหนังสือที่มีตัวละครประสบปัญหาเกี่ยวกับตน และในที่สุดได้รับความสุขสมหวัง เด็กก็จะรู้สึกเป็นสุขไปด้วย เด็กจะรู้สึกว่าหนังสือเป็นเพื่อน ทั้ง ๆ ที่หนังสือไม่สามารถพูดคุยกับเขาได้

หนังสือเป็นเครื่องสะท้อนของสังคม เด็กเมื่ออ่านหนังสือย่อมจะได้เรียนรู้ถึงแบบอย่างและบันทึกรฐานของสังคมที่หนังสือในสังคมนั้น ๆ สะท้อนรูปแบบให้เห็น การกระทำ ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ศีลธรรม จรรยา มารยาท รวมไปถึงแบบแผนการปกครอง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้น เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ เลียนแบบ และสะสมไปที่ละเล็กทีละน้อยเรื่อย ๆ ไปจนกระทั่งเป็นแนวปฏิบัติ เมื่อเขาเจริญวัยขึ้น ดังนั้นหนังสือที่เด็กอ่านจึงมีบทบาทเป็นตัวกำหนดทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งทั้งทางตรงและทางอ้อมในการปูพื้นฐานแนวความคิดและค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก (นิศา ชูโต และคณะ 2524: 2)

นอกจากนี้หนังสือเด็กยังช่วยเสริมสร้างเชาวน์ปัญญาให้แก่เด็ก ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ช่วย让孩子เข้าใจตนเอง เข้าใจบุคคลที่แวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น ช่วย让孩子เข้าใจปัญหาด้านจิตวิทยาต่าง ๆ ที่เด็กรู้สึก เช่น ความกลัว ความประหม่า ความอาย ความริษยา (ปริมวดี ประยูรสุข 2525: 46) อีกทั้งพัฒนาการทางภาษาของเด็กจะดีขึ้น ถ้าเด็กได้อ่านหนังสือเป็นประจำ (วิริยะ สิริสิงห 2524: 11)

หนังสือสำหรับเด็กเปรียบเสมือนอาหารใจ อาหารสมอง ที่จะพาเด็กก้าวไปสู่ความเจริญงอกงามทางสมอง สติปัญญา ตลอดจนการพัฒนาจิตและอารมณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองให้ เป็นคนอย่างสมบูรณ์ (รัฐจวน อินทรกำแหง 2517: 8)

ความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาเลือกหนังสือสำหรับเด็ก

การซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน เป็นวิธีการส่งเสริมการอ่านวิธีหนึ่ง เด็กจะได้รับประโยชน์จากหนังสืออย่างเต็มที่ ถ้าผู้ใหญ่ได้พิจารณาเลือกอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจซื้อ การเลือกหนังสือเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็ก ดังนี้

1. เด็กมีโอกาสอ่านหนังสือก็มีคุณค่าแก่ชีวิต แต่เดิมนั้นประเทศไทยขาดแคลนหนังสือสำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือที่ให้ประโยชน์ทางเสริมสร้างสติปัญญา ความรู้ความฉลาด

และเหมาะสมแก่วัยของเด็ก ในสมัยโบราณเด็กไทยได้อาศัยหนังสือของผู้ใหญ่อ่าน โดยเข้าใจเรื่องราวบ้างไม่เข้าใจบ้าง และศึกษาหาความรู้ด้วยการฟังเรื่องราว และนิทานที่ผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง แต่ในระยะหลังนั้นนับว่าเป็นโชคคืของเด็กไทยอยู่บ้าง ที่ได้มีผู้มองเห็นคุณค่าของหนังสือสำหรับเด็ก ได้พยายามแปลหนังสือสำหรับเด็กของต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย และเขียนหนังสือสำหรับเด็กไทยขึ้น มีสำนักพิมพ์หลายแห่งพิมพ์จำหน่าย และมีสถาบันหลายแห่งให้การส่งเสริมด้วยการประกาศเชิญชวนให้มีการส่งหนังสือสำหรับเด็ก เข้าประกวดชิงรางวัลประจำปี เช่น สมาคมภาษา และหนังสือแห่งประเทศไทย และสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เป็นต้น (ดำรง เพ็ชรพลาย 2517: 256) ด้วยความเคลื่อนไหวหนังสือสำหรับเด็กจึงได้รับความสนใจมากขึ้น หลังจากปีเด็กสากล (พ.ศ. 2522) เป็นต้นมา ตลาดหนังสือสำหรับเด็กกว้างขวางขึ้น มีการผลิตและจำหน่ายหนังสือเด็กมากขึ้น ในปัจจุบันหนังสือสำหรับเด็กมีปริมาณมาก มีความแตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหา ลักษณะรูปเล่ม ตลอดจนการใช้ภาษา ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือบรรณารักษ์ ผู้ที่ซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน จะต้องพิจารณาเลือกอย่างพิถีพิถัน มีหลักการ เพื่อให้ได้หนังสือเล่มที่ดี น่าอ่าน ให้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งแก่เด็ก เพื่อนำไปใช้ส่งเสริมการอ่านแก่เด็กต่อไป การหาหนังสือดี ๆ ให้เด็กอ่าน นอกจากเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็กแล้วยังเป็นการกระตุ้นที่ถูกต้องอีกด้วย

2. สร้างรสนิยมที่ดีในการอ่านแก่เด็ก เราไม่สามารถเชื่อถือการเลือกหนังสืออ่านของเด็กได้ เพราะเด็กไม่มีรสนิยมที่ดีในเรื่องวรรณกรรมมาแต่เกิด (Huck and Kuhn 1968: 38) จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะต้องเลือกหนังสือดีไว้ให้เด็กอ่าน เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในการอ่านกว้างขวาง มีรสนิยมในการอ่านที่ดี รู้จักเลือกสรรหนังสือที่มีคุณค่าอ่านเองต่อไปในภายหน้า

3. ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก การอ่านมีความสำคัญมากในชีวิตประจำวันของผู้ที่ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ นอกจากการอ่านจะเป็นเครื่องมือสำหรับให้ผู้อ่านได้มาซึ่งความรู้แล้ว ยังช่วยให้จิตใจมีความสุขและความเพลิดเพลินอีกด้วย บุคคลที่มีชีวิตผ่านพ้นวัยเรียนในโรงเรียนไปแล้ว ถ้ามีนิสัยรักการอ่านหนังสือก็จะเป็นผู้มีความรู้ทันสมัยไม่ล้าหลัง (ระบุปะนิย นาคกรทรพ อ่างถึงใน ณรงค์ ทองปาน 2526: 6) การที่ผู้ใหญ่ให้ความสนใจต่อการอ่านของเด็ก เลือกหนังสือที่ดีให้อ่านอยู่เสมอ เด็กจะเห็นความสำคัญของการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่านต่อไปในภายหน้า

4. ป้องกันไม่ให้เด็กได้รับพิษภัยจากการอ่าน หนังสือสำหรับเด็กที่มีคุณภาพก็ส่วนมาก ราคาค่อนข้าง

สนใจซื้อหนังสือหรือหาหนังสือดีๆ ให้เด็กอ่าน เด็กก็จะค้นหามาอ่านเอง หนังสือที่เด็กซื้อส่วนมากเป็นหนังสือราคาถูก เช่น หนังสือการ์ตูนเล่มละ 1 บาท ซึ่งได้รับการทวงคืนจากกลุ่มส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก (ก.ส.ค.) ว่าเป็น "การ์ตูนพิษ" มีเนื้อเรื่องโหดร้ายทารุณ ตลกลามก หรือเป็นไปในทางยั่วยุกามารมณ์ เพื่อฝัน เชื่อโชคกลางทางไสยศาสตร์ บางประเภทใช้ภาษาหยาบโลน ภาพที่เขียนส่วนใหญ่กระตุ้นมอมเมาทางเพศ ปรากฏจากความรับผิดชอบต่อสังคม การ์ตูนประเภทนี้เป็นสื่อการเรียนรู้ และแบบอย่างที่เป็นภัยต่อความไว้เคียงสาวย่างยิ่ง (ไพเราะ เรื่องศิริ 2523: 89-90) เด็กที่มีพ่อแม่ฐานะทางเศรษฐกิจดีก็อาจซื้อหนังสือที่มีราคาแพงกว่าหนังสือการ์ตูนเล่มละบาท แต่หนังสือที่เด็กซื้ออ่านเหล่านี้ บางครั้งก็เป็นหนังสือที่ไม่ส่งเสริมความฉลาดหรือความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กเลย เช่น หนังสือการ์ตูนประเภทภาพยนตร์จากญี่ปุ่น หนังสือประเภทนี้ส่วนมากมีเนื้อหาเกี่ยวกับบอทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่ไร้สาระ ทำให้เด็กคิดเพื่อฝันในเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เด็กจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในวัย 10 ขวบขึ้นไป โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในต่างจังหวัดชอบหนังสือภาพคาราแม้ว่าจะไม่เชิงเป็นหนังสือสำหรับเด็กโดยตรง หนังสือประเภทนี้เนื้อหาสาระในเล่มมีไม่มากเกินไปกว่าเรื่องของคาราภาพยนตร์ ทั้งการแสดงและเรื่องส่วนตัวของคาราแต่ละคน ("หนังสือเด็ก" 2522: 45)

ในปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าตามแผงหนังสือทั่ว ๆ ไป มีหนังสือโดยเฉพาะพวกนิตยสารเป็นจำนวนมาก ตีพิมพ์เนื้อหาและภาพเกี่ยวกับกามารมณ์หรือเรื่องเพศ ใช้ภาษาหยาบคายวางขายกันอย่างเปิดเผยเกลื่อนกลาด ถ้าผู้ใหญ่ให้เด็กซื้ออ่านเองโดยที่ผู้ใหญ่ไม่ใส่ใจเลือกซื้อให้ หรือช่วยเลือกหนังสือให้ เด็กโดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยที่อยากรู้อยากเห็นก็จะซื้อหนังสือเหล่านั้นมาอ่าน และเด็กจะเอาเยี่ยงอย่างในที่สุด

เมื่อการซื้อหาหนังสือมีทั้งเอื้ออำนวยหรือสร้างประโยชน์ให้กับเด็กและเป็นอันตรายต่อเด็กอยู่ด้วยกัน จึงเป็นการเสี่ยงสำหรับเด็กอย่างยิ่งที่จะได้รับสิ่งที่ไม่เหมาะสมเข้าไปทีละน้อย โดยไม่รู้ตัว ทางที่ดีที่สุภาพพ่อแม่ของเด็กควรพิจารณาซื้อหนังสือเด็กให้ลูก ๆ เอง แทนที่จะปล่อยให้เขาไปหาซื้อตามความต้องการ หรือคล้อยตามเพื่อน เด็กก็จะได้ประโยชน์จากหนังสือมากกว่า ("หนังสือเด็ก" 2522: 45)

การเลือกหนังสือสำหรับเด็ก

การเลือกหนังสือสำหรับเด็กไม่ว่าจะเป็นหนังสือประเภทใด มีหลักสำคัญ 2 ข้อ ที่ควรคำนึงถึงคือ

1. เลือกให้ตรงกับความต้องการ ความสนใจของเด็ก
2. เลือกหนังสือที่มีลักษณะดีและเหมาะสม

ดังนั้นผู้ที่ทำการเลือกหนังสือให้เด็กอ่านไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือบรรณารักษ์ จึงต้องมีความรู้ในเรื่องสำคัญ 2 เรื่อง คือ มีความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก และมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก

ความสนใจในการอ่านของเด็ก เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมากในการเลือกหนังสือสำหรับเด็ก ผู้เลือกจะเลือกตามความสนใจและความต้องการของคนไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเด็กมีความต้องการความสนใจแตกต่างไปจากผู้ใหญ่ เด็กจะไม่อ่านถ้าหนังสือเล่มนั้นไม่ตรงกับความสนใจของเขา แม้ว่าจะเป็นหนังสือที่ผู้ใหญ่ตัดสินว่าดีเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าเป็นหนังสือที่ตรงกับความสนใจของเขา เขาก็จะอ่านซ้ำซากโดยไม่เบื่อ Jefferson (1958: 212-218) ได้สำรวจความสนใจในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึง 6 จากกลุ่มเด็กผิวขาวชนชั้นกลางของสหรัฐอเมริกา จำนวน 389 คน และพร้อมกันนั้นก็ได้สำรวจความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับความสนใจในการอ่านของเด็กของตนเองด้วย ผลปรากฏว่า สิบเรื่องแรกของผู้ปกครองคาดว่าเด็กชายจะชอบ ตรงกับคำตอบของเด็กเพียง 2 เรื่องคือ เรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปดวงจันทร์ และแร่ยูเรเนียม และในสิบเรื่องแรกนี้ผู้ปกครองยังคาดว่า เด็กชายจะชอบเรื่องเกี่ยวกับสัตว์และเรื่องของเด็ก ๆ เอง แต่ไม่ตรงกับคำตอบของเด็ก ๆ เลย ส่วนสิบเรื่องแรกในคำตอบของผู้ปกครองของเด็กหญิงได้คำตอบตรงกับเด็กหญิง 6 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เด็ก และสิ่งมหัศจรรย์ สำหรับเรื่องที่เด็กสนใจน้อยเป็นอันดับ 1 ถึง 10 ผู้ปกครองของเด็กชายตอบตรงกับ

คำตอบของเด็กชาย 6 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรงผม หัตถศึกษาสำหรับเด็กหญิง การพยาบาล เสื้อผ้าและอาหาร ส่วนอันดับ 1 ถึง 10 ของเรื่องที่สนใจน้อยของเด็กหญิง ผู้ปกครองของเด็กหญิงตอบตรงกับคำตอบของเด็กหญิง 5 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประติษฐ์ การบิน หน้าที่พลเมือง และการเงิน จากผลการวิจัยของ Jefferson จะเห็นได้ว่า เด็กกับผู้ใหญ่มีความคิดเห็นแตกต่างกันเป็นส่วนมาก และจากการวิจัยของปัทมา สมพงษ์ (2522: 80) ผู้วิจัยพบว่า หนังสือที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ บางเล่มไม่ได้รับความสนใจจากเด็กมากเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่เป็นหนังสือที่ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กลงความเห็นว่าเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับเด็ก

ความสนใจและความต้องการของเด็กแต่ละคนจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการเล่นและสภาพแวดล้อมทางบ้านของเด็ก (ปราณี เชียงทอง 2526: 77) แต่โดยทั่ว ๆ ไปเด็กมีความต้องการพื้นฐานคล้ายคลึงกัน May Hill Arbuthnot (1972: 3-15) ได้กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของเด็กว่ามีดังนี้

1. เด็กต้องการความมั่นคงทางด้านวัตถุ
2. เด็กต้องการที่จะรักและได้รับความรัก
3. เด็กมีความต้องการแสดงความเป็นเจ้าของ
4. เด็กต้องการได้รับความสำเร็จ
5. เด็กต้องการความเปลี่ยนแปลง
6. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น
7. เด็กต้องการสิ่งสวยงามและความเป็นระเบียบ

ความต้องการตามธรรมชาติของเด็กนี้เป็นพื้นฐานของความสนใจในการอ่าน เด็กอ่านหนังสือเพื่อสนองความต้องการของตนเอง การศึกษาความต้องการของเด็กจะช่วยให้ทราบว่าเด็กชอบอ่านอะไร และควรมีหนังสือประเภทใดบ้างเพื่อสนองความต้องการของเด็ก ได้มีนักการศึกษาหลายท่านศึกษาความสนใจการอ่านของเด็ก และประมวลความสนใจของเด็กตามอายุหรือระดับชั้นเรียน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงความสนใจของเด็กเล็กจนถึงระดับประถมศึกษาเท่านั้น

รัฐจวน อินทรกำแหง (2517: 41-47) แบ่งช่วงความสนใจในการอ่านของเด็กตามอายุ 4 ช่วง ดังนี้คือ

อายุ 2-4 ปี

สนใจตนเองและเด็กในวัยเดียวกัน ชอบฟังคำคล้องจอง การเท่กล่อม การร้องเพลง เริ่มหัดพูดเป็นคำ ๆ และเริ่มจำคำใหม่ ๆ ชอบสีสด ๆ ชอบสัตว์เลี้ยง ชอบดูรูปหรือฟังเรื่องใกล้ เคียงกับสิ่งแวดล้อมของตน

อายุ 5-6 ปี

เริ่มมีความคิดคำนึง มีจินตนาการมากขึ้น ชอบเรื่องนางฟ้า เทวดา นิทาน นิยายต่าง ๆ สนใจอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติของคน สัตว์ ต้นไม้ สนใจเรื่องเกี่ยวกับชีวิต สิ่งแวดล้อม ชอบดูหนังสือที่มีรูปภาพ

อายุ 7-8 ปี

สนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น ยังชอบนิทาน นิยายอยู่ รวมทั้งนิทานพื้นบ้าน นิทานตำนาน ชอบฟังหรืออยากรู้อเรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กอื่นในวัยเดียวกัน ชอบเรื่องชวนคิด ความสนใจการอ่านของเด็กผู้หญิง เด็กผู้ชายเริ่มแตกต่างกัน

อายุ 9-10 ปี

ระยะนี้เป็นระยะที่ความสนใจการอ่านเริ่มพักตัวจริงจัง เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายแยกกัน อ่านตามความสนใจของตน เด็กผู้หญิงชอบเรื่องกระจุ้มกระจิม นิทาน นิยาย เด็กผู้ชายชอบ เรื่องเครื่องยนตร์กลไก เรื่องผจญภัย เรื่องที่ส่งเสริมความเป็นพระเอก

Charlotte S.Huck และ Doris Young Kuhn (1968: 31-36) ได้ศึกษาความต้องการ ความสนใจในการอ่านของเด็ก โดยพิจารณาลักษณะของเด็กตามทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ และเปรียบเทียบความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็กกับลักษณะของเด็กให้เห็นชัดเจน โดยแบ่งตามระดับชั้นเรียนดังนี้

เด็กชั้นอนุบาล

ลักษณะของเด็ก

- พัฒนาการทางภาษาเป็นอย่างไรอย่างรวดเร็ว

ความต้องการและความสนใจ

- สนุกกับคำสัมผัสคล้องจอง เรื่องไร้สาระ ชอบให้เล่าเรื่องซ้ำ ๆ

ลักษณะของเด็ก

- ช่วงความสนใจสั้น
- สนใจแต่ตนเอง
- มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกของเขา
- สนุกกับการเล่นที่ได้ใช้จินตนาการ
- แสวงหาความอบอุ่นและความมั่นคงจากผู้ใหญ่
- เริ่มต้องการความเป็นอิสระ

ความต้องการและความสนใจ

- ชอบเรื่องสั้น ๆ ที่จบในเล่ม ชอบเรื่องที่ใช้คำหรือวลีสั้น ๆ
- ชอบนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่อง ดังนั้นในการเล่าเรื่อง ครู หรือพ่อแม่อาจเปลี่ยนใช้ชื่อของเด็กแทนชื่อตัวละครสำคัญ ๆ ก็ได้
- ชอบเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน สัตว์เลี้ยง บ้าน คนที่แวดล้อมตัวเขา
- ชอบเรื่องที่ตัวละครเป็นการ์ตูน สวมกับสัตว์ที่พูดได้
- ชอบที่จะอยู่ใกล้ชีวิตครู หรือพ่อแม่ ชอบหนังสือที่เนื้อเรื่องจบลงด้วยความสุข
- หนังสือจะช่วยให้เด็กปรับตัวเข้ากับประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้

เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

- มีความตั้งใจและช่วงความสนใจยาวนานขึ้น
- สนใจในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว มีความกระตือรือร้นอยากรู้อยากเห็น
- มีพัฒนาการด้านจินตนาการมากขึ้น
- มีความเข้าใจในเรื่องระเบียบ กฎเกณฑ์ และความยุติธรรม
- เริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับเวลา
- ชอบเรื่องสั้น ๆ หรือเรื่องยาวที่เขียนจบเป็นตอน ๆ
- ต้องการและสนใจอ่านหนังสือหลาย ๆ ประเภท เช่น เรื่องในบ้าน เรื่องของเพื่อนบ้าน
- สนุกกับการอ่านหนังสือที่มีจินตนาการ
- ต้องการแลกเปลี่ยนหนังสือกันอ่าน ชอบอ่านเรื่องที่มีเนื้อหา แสดงออกถึงความยุติธรรม
- หนังสือจะช่วยให้เด็กเริ่มต้นเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับเวลา หนังสือชีวประวัติ นิยายประวัติศาสตร์ ช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับเวลาในอดีต

ลักษณะของเด็ก

- มีอารมณ์ขัน
- มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศ
- ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลง พันธะเริ่มขึ้น ทักษะการเคลื่อนไหวดีขึ้น
- ต้องการความเป็นอิสระและเริ่มรวมตัวเป็นกลุ่ม
- ยังคงต้องการความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว

ความต้องการและความสนใจ

- ชอบหนังสือที่ให้อารมณ์ขัน ควรให้มีการอ่านคั้งๆ ในชั้นเรียน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ชอบอ่านหนังสือที่เรื่องจบลงอย่างไม่คาดฝัน
- ผู้ใหญ่ต้องยอมรับและพร้อมที่จะตอบคำถามของเด็ก ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับเพศ
- หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับร่างกายของเรา ช่วยให้เด็กยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเขาและของผู้อื่น
- ต้องการโอกาสที่จะเลือกหนังสือด้วยตนเอง ผู้ใหญ่ควรส่งเสริมให้เด็กไปห้องสมุด
- ควรให้อ่านหนังสือที่ให้ตัวอย่างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว การพูดคุยกับเด็กเป็นการส่วนตัวในเรื่องเกี่ยวกับการอ่านของเขา จะช่วยให้เด็กรู้สึกถึงความมั่นคง ความสนใจที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก

เด็กชั้นประถมปีที่ 3-4

- ช่วงความสนใจยาวนานยิ่งขึ้น
- มีความสามารถ ความสนใจที่ต่างกัน ความสนใจของเด็กหญิงและเด็กชาย ต่างกันเห็นได้ชัดเมื่ออายุ 9 ขวบ เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ ตามเพศของตน
- ต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม รู้จักการวิจารณ์ด้านหาความถูกต้อง
- มีความสามารถมากขึ้นในการทำงานกลุ่ม
- เด็กว่าการอ่านเป็นกิจกรรม หรืองานอดิเรกที่สนุกสนาน
- ควรให้อ่านหนังสือที่ตรงกับความสนใจ และความสามารถ
- ต้องการโอกาสที่จะอภิปรายหรือวิจารณ์หนังสือที่ได้อ่าน กลุ่มมีอิทธิพลต่อการเลือกหนังสืออ่าน
- อาจให้ฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม โดยให้ช่วยกันวิจารณ์หนังสือ

ลักษณะของเด็ก

- สนุกกับการแก้ปัญหาและเรื่องลึกลับที่ท้าทาย ชอบสัญลักษณ์และคำที่มีความหมายแอบแฝงอยู่
- ความสามารถในการทำงานร่วมกันดีขึ้น ชอบเล่นกีฬาเป็นทีม
- มีความสนใจผู้อื่นมากขึ้น ความสนใจเฉพาะตัวเองลดน้อยลง สนใจในอดีตอย่างลึกซึ้ง ชอบการผจญภัย
- ค้นคว้าหาความรู้ที่จะตอบปัญหาของเขาได้
- ชอบเรื่องสนุกเกี่ยวกับเรื่องในชีวิตประจำวัน และการผจญภัยที่สร้างจินตนาการ
- สนใจหนังสือตามความสามารถในการอ่าน

ความต้องการและความสนใจ

- ชอบหนังสือเกี่ยวกับเรื่องลึกลับ เกม
- สนใจหนังสือกีฬา
- สนใจอ่านหนังสือชีวประวัติ ชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต คนในชาติต่าง ๆ ชอบเรื่องที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ตื่นเต้น
- ต้องการคำแนะนำและความช่วยเหลือในการใช้ห้องสมุด การใช้บัตรรายการ การใช้หนังสืออ้างอิง
- ผู้ใหญ่ต้องยอมรับว่าหนังสือเป็นสิ่งสำคัญ ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด และให้ความสนุกสนานแก่เด็ก
- เป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมการอ่าน ตั้ง ๆ ทุก ๆ วัน

เด็กชั้นประถมปีที่ 5-6

- พัฒนาการทางร่างกายเปลี่ยนแปลงเร็ว เด็กผู้หญิงจะมีพัฒนาการเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเด็กชายประมาณ 2 ปี สนใจเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย
- เข้าใจและยอมรับบทบาทตามเพศของตน เด็กผู้หญิงเริ่มแสดงความสนใจเด็กผู้ชาย
- ให้ความสนใจต่อเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นพิเศษ
- ความสนใจในการอ่านยังคงแตกต่างกันไปตามเพศ ควรแนะนำให้เด็กอ่านหนังสือที่ช่วยให้เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย
- ควรให้อ่านหนังสือที่ให้ความรู้ในเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม
- เด็กใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือในช่วงอายุนี้มากกว่าช่วงอายุอื่น ๆ เลือกอ่านตามความสนใจ

ลักษณะของเด็ก

- มีความเข้าใจเรียงลำดับเหตุการณ์
ได้ดีขึ้น เข้าใจตนเองในช่วงเวลาต่างๆ
สามารถมองเห็นปัญหาหลาย ๆ ด้าน
- เข้าใจในเรื่องความเป็นจริงและเรื่อง
เพื่อฝันมากขึ้น
- ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
เปลี่ยนแปลงไป ต้องการความเป็นอิสระ
ในช่วงปลายของวัยนี้ชอบทำในสิ่งที่ผิดต่อ
คำสั่งของผู้ใหญ่
- สนใจการรวมกลุ่มกันมากขึ้น มีความ
ต้องการเป็นเจ้าของ อาจมีอคติต่อบุคคล
หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- เริ่มที่จะเลียนแบบคนอื่น นอกเหนือจาก
พ่อแม่ อาจเลียนแบบจากภาพยนตร์ ครู
หนังสือ เริ่มสนใจเรื่องอาชีพ
- สนใจในเรื่องความรู้สึกของตนเองและ
ผู้อื่น ค้นหาความสนใจในปัญหา
ต่าง ๆ

ความต้องการและความสนใจ

- ควรได้อ่านหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีต
ต้องการคำแนะนำในการวิจารณ์ข้อมูล
ข่าวสาร ในปัจจุบัน
- ควรส่งเสริมให้อ่านเรื่องที่ใช้จินตนาการ
- ควรอ่านหนังสือที่ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจใน
เรื่องความสัมพันธ์ของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง
ไป
- การร่วมกันอภิปรายหนังสือจะช่วยให้เข้าใจ
และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
- ควรได้อ่านหนังสือที่มีแบบอย่างที่ดีและได้
อ่านหนังสือเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ
- ควรส่งเสริมให้อ่านเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์
ให้เด็กมีโอกาสอภิปราย แสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับหนังสือที่อ่าน

จากการศึกษาของ รัญจวน อินทรกำแหง, Charlotte S.Huck และ Doris Young Kuhn ในเรื่องความสนใจในการอ่านของเด็กจะเห็นได้ว่า อายุ และเพศ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ความสนใจในการอ่านของเด็กแตกต่างกันไป เด็กเล็กสนใจอ่านเรื่องสนุกสนานเพลิดเพลิน เรื่องเพื่อนไร้สาระ เรื่องสมมุติ นิทาน เทพนิยายต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของกรมวิชาการ (2520: 5) ที่ได้ทำการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย ผลปรากฏว่าเด็กระดับประถมศึกษาชอบอ่านหนังสือประเภทนิทาน นิยายมากที่สุด เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นก็เริ่มสนใจเรื่องที่ให้ความรู้ มีสาระเพิ่มขึ้นตามลำดับ เช่น ที่ปรากฏในงานวิจัยของ ประคอง กาญจนการุณ (2523: ง-จ) ซึ่งได้ศึกษาเปรียบเทียบความสนใจในการอ่านของนักเรียนชั้น ประถมปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สนใจอ่านหนังสือประเภทเพื่อน เรื่องเกี่ยวกับสัตว์มากกว่าเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สนใจอ่านหนังสือประเภทสารคดี ความรู้รอบตัวมากกว่าเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยของ ประคอง กาญจนการุณ สอดคล้องกับที่ Tinker และ McCullough (1968: 302) ได้สรุปผลการวิจัยของ Mckintosh ไว้ว่า นักเรียนระดับชั้น 1-8 สนใจเรื่องวิทยาศาสตร์มากขึ้นตามลำดับชั้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโรมัส วิลเลียม โดว์เนน (Downen 1971, อ้างถึงใน Moray 1978: 765) ที่พบว่า เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชอบอ่านเทพนิยายมากกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง แยกกันอ่านตามความสนใจของตนในช่วงอายุ 9-10 ปี หรือเมื่อเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เจอร์ลีน มอเรย์ (Moray 1978: 765) ได้รายงานผลการวิจัยของนักวิจัยหลายคนที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในการอ่านของเด็กที่แตกต่างกันตามเพศ พอจะสรุปได้ดังนี้ จอร์จ นอร์เวล (Norvell 1958) พบว่าเด็กชายชอบอ่านเรื่องผจญภัย ความกล้าหาญ วีรบุรุษ เรื่องตลก ชีวติจริง ชีวศาสตร์ ส่วนเด็กหญิงชอบอ่านเรื่องการผจญภัยที่ไม่รุนแรง เรื่องลึกลับ เรื่องเกี่ยวกับความรัก ผลการวิจัยนี้คล้ายกับผลการวิจัยของ โรมัส วิลเลียม โดว์เนน (Downen 1971) ที่ว่าเรื่องที่เด็กชายชอบมากกว่าเด็กหญิงคือ เรื่องการผจญภัย เรื่องยาว ประวัติศาสตร์ วิธีประดิษฐ์ต่าง ๆ กีฬาและวิทยาศาสตร์ ส่วนเรื่องที่เด็กหญิงชอบมากกว่าเด็กชายคือเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เทพนิยาย เรื่องเพื่อน เรื่องของเด็กต่างชาติ นอกจากนี้ เอเทล คิง (King 1967) ได้พบในงานวิจัยของเขาว่า เด็กชายชอบอ่านเรื่องสารคดีมากกว่าเด็กหญิง เด็กหญิงอาจจะเลือกอ่านเรื่องที่เด็กชายเลือกอ่าน แต่เด็กชายจะไม่เลือกอ่านเรื่องที่เด็กหญิงเลือกอ่านเลย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ แคเธอรีน

สไตแอท (Stiert 1969) ที่ว่าเด็กหญิงชอบอ่านเรื่องที่เป็นนวนิยายมากกว่าเรื่องสารคดี ส่วนเด็กชายชอบเรื่องที่เป็นนวนิยายและสารคดีพอ ๆ กัน เด็กชายสามารถบอกหัวข้อย่อย ๆ ของเรื่องที่สนใจอ่านได้มากกว่าเด็กหญิง โดยเฉพาะเรื่องประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการค้นคว้าใหม่ ๆ นอกจากนี้จากการวิจัยของ วีรา สโลเวอร์ (Slover 1959: 319-322) พบว่าเด็กชายสนใจอ่านการ์ตูนมากกว่าหนังสือเรื่อง ส่วนเด็กหญิงชอบอ่านหนังสือเรื่องมากกว่าการ์ตูน เรื่องที่เด็กชายชอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ เรื่องความอย เรื่องชาวอินเดียนแดง บุคคลสำคัญ เรื่องสัตว์ เรื่องขำขัน เทพนิยาย เรื่องเกี่ยวกับเด็ก ๆ ส่วนเรื่องที่เด็กหญิงชอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ เทพนิยาย เรื่องขำขัน เรื่องสัตว์ บุคคลสำคัญ เรื่องเกี่ยวกับเด็ก ๆ เรื่องความอย และเรื่องชาวอินเดียนแดง และจากการวิจัยของ แมรี เอ จี แมคเคย์ (Mackey 1971: 1753) ซึ่งทำการศึกษาความสนใจในการอ่านของนักเรียนระดับชั้น 4-6 ก็พบว่า ความสนใจในการอ่านของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกัน

ส่วนงานวิจัยในประเทศนั้นปรากฏผลคล้ายคลึงกัน ปริมวดี ประยูรสุข (2525: จ) ได้ศึกษาความสนใจในการอ่านนิทานประเภทต่าง ๆ ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 3 พบว่า เด็กหญิงชอบอ่านนิทานมากกว่าเด็กชาย จากงานวิจัยของ สุวนษ์ ศรีสง่า (2516: 58) ที่ได้ศึกษาความสนใจในการอ่าน หนังสือการ์ตูนของเด็กระดับชั้นประถมศึกษา มีข้อที่น่าสนใจก็คือ เด็กนักเรียนชายไม่ชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับวรรณคดี นิทานหรือเรื่องเกี่ยวกับความรัก แต่เด็กหญิงชอบอ่าน และเด็กหญิงไม่ชอบอ่านเรื่องสัตว์ประหลาด อาชญากรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่นักเรียนชายชอบอ่าน และการวิจัยของ ไพเราะ เรื่องศิริ (2523: จ) ซึ่งได้ศึกษาความสนใจต่อประเภทของหนังสือการ์ตูนที่เด็กวัย 10-12 ปี อ่าน โดยจำแนกความสนใจตามเพศด้วย ผลการวิจัยยืนยันว่าเพศมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสนใจในการอ่านของเด็ก

นอกจากอายุและเพศแล้ว สติปัญญาก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทำให้ความสนใจในการอ่านของเด็กต่างกันไป เด็กในวัยเดียวกันอ่านหนังสือที่มีความยากง่ายไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็ก เด็กที่ฉลาดสมองดีจะมีสมรรถภาพในการอ่านสูง อ่านหนังสือเร็ว มีความคิดรวบยอดในการอ่าน และมีความคิดก้าวหน้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน อาจสนใจอ่านหนังสือเกินวัยของตัวเองไปได้ (สุพัตรา ชุ่มเกตุ 2522: 25) จากการวิจัยของ แมคเคย์และสโลเวอร์ ยืนยันข้อเท็จจริงว่าระดับสติปัญญาส่งผลต่อความสนใจในการอ่านของเด็ก แมคเคย์พบว่า เด็กที่มี I.Q. สูง ชอบอ่านเรื่องขบขัน ลึกลับ ชั่วประวัติมากกว่าเด็กที่เรียนช้า สโลเวอร์พบว่าเด็กที่มี

I.Q. คำชอบหนังสือการ์ตูนมากกว่าหนังสือเรื่อง เด็กที่มี I.Q. สูง จะชอบอ่านหนังสือเรื่องมากกว่าหนังสือการ์ตูน

นอกจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ อายุ เพศ สติปัญญาแล้ว ความสนใจในการอ่านของเด็กยังแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ได้แก่ ฐานะเศรษฐกิจของผู้ปกครอง บุคคลใกล้ชิดเช่น บิดา มารดา ถ้าเด็กคนใดมีความรู้ฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษาดี เห็นความสำคัญของการอ่าน และเอาใจใส่ซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน เด็กก็จะมี ความสนใจในการอ่านมากกว่า เด็กที่ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี หรือไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน

ในการเลือกหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก ถ้าเลือกให้เด็กเป็นกลุ่มอ่าน ผู้เลือกก็พิจารณาความสนใจโดยทั่วไปของเด็กตามวัย แต่ถ้าเลือกให้เด็กอ่านเป็นรายบุคคล นอกจากพิจารณาจากความสนใจในการอ่านของเด็กตามวัยและเพศแล้ว ยังต้องคำนึงถึงสติปัญญาและระดับความสามารถในการอ่านของเด็กด้วย ถ้าหนังสือยากเกินความสามารถในการอ่าน เด็กจะไม่สนใจอ่านทั้ง ๆ ที่หนังสือนั้นเป็นหนังสือดีมีคุณค่า

ผู้ใหญ่จะทราบถึงความสนใจในการอ่านของเด็กได้ นอกจากศึกษาจากคำร่ำทฤษฎีต่าง ๆ แล้ว ยังทราบได้ด้วยการสังเกต การพูดคุยไต่ถามเด็กถึงหนังสือที่เขาชอบ ในการเลือกหนังสือให้บุตรหลานในครอบครัว น่าที่จะให้เด็กมีโอกาสไปช่วยเลือกหนังสือที่เขาสนใจภายใต้การแนะนำของผู้ใหญ่ที่เป็นบิดามารดา (ปราณี เชียงทอง 2526: 78) ก็จะช่วยให้เด็กได้อ่านหนังสือที่ตรงกับความสนใจของเขามากที่สุด

ลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก

หนังสือสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่มีลักษณะพิเศษไปจากหนังสือประเภทอื่น ๆ กล่าวคือหนังสือสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่มีรูปภาพประกอบเรื่องราวเกือบทุก ๆ หน้า ขนาด และการเขียนตัวอักษร สีและขนาดของภาพ สีของตัวอักษร ตลอดจนความยาวของเรื่องต้องเหมาะสมกับวัย และจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก ในเรื่องลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก ได้มีผู้ให้ความเห็นต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่ใจความก็คล้ายกัน (ณรงค์ ทองปาน 2526: 61)

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยได้จัดสัมมนาเรื่อง การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2515 และได้สรุปลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็กว่าควรมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. คุณภาพด้านการพิมพ์ คือ สามารถพิมพ์ตัวอักษร ภาพประกอบได้ชัดเจน มีสีสันงดงามดึงดูดความสนใจของเด็ก
2. คุณภาพการจัดหน้าและรูปเล่ม ต้องจัดให้เป็นไปตามหลักจิตวิทยาเด็ก หน้าหนังสือดูโปร่งตา การใช้ตัวอักษรมีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก
3. คุณภาพทางศิลปะ ภาพเขียนหรือภาพประกอบควรจะเขียนโดยให้อารมณ์แก่ผู้อ่านเขียนอย่างประณีต การใช้สีต้องเหมาะสม บางครั้งสีอาจจะผิดธรรมชาติไปบ้างก็ถือว่าเหมาะสมสำหรับเด็ก
4. คุณภาพในการเขียนเรื่องหรือผู้เขียน นักเขียนต้องมีความสามารถในการเขียนผูกเรื่องสนุก ใช้ถ้อยคำสละสลวย เด็กอ่านแล้วเข้าใจ (สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย 2515: 89-90)

รัฐจวน อินทรกำแหง (2517: 78-92) ได้สรุปลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. ตรงกับความสนใจของเด็ก หมายถึง ความสนใจที่เด็กมีอยู่ตามธรรมชาติ อันเกี่ยวกับความชอบ ความต้องการ และรสนิยม ซึ่งมีลักษณะดังนี้
 - 1.1 เป็นหนังสือสนุก ให้ความเพลิดเพลินอารมณ์
 - 1.2 ส่งเสริมจินตนาการ เด็กเป็นวัยที่มีจินตนาการและชอบสร้างจินตนาการให้ออกมาเป็นรูปร่างอยู่แล้ว ถ้าหนังสือเรื่องใดช่วยส่งเสริมหรือให้โอกาสเด็กได้ร่วมสร้างจินตนาการของตนไปพร้อม ๆ กันด้วย ก็จะยิ่งเป็นที่พอใจมากขึ้น
 - 1.3 ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจเช่น เป็นเรื่องที่กล่าวถึงความสำเร็จของตัวละครหรือตัวบุคคลในเรื่อง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านพลอยเกิดความภาคภูมิใจร่วมไปด้วย
 - 1.4 สนองอารมณ์ที่ปรารถนา เช่น อยากประสบความสำเร็จ อยากเก่ง อยากได้รับความรัก เด็กจะชอบหนังสือที่มีเนื้อเรื่องสนองอารมณ์ต่าง ๆ ตามที่เด็กปรารถนา แต่สอนแล้วให้เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ โดยแทรกข้อคิดหรือคติเล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้โดยเด็กไม่รู้ตัว

1.5 ส่งเสริมความรู้ เมื่อพันวัยทารก เด็กย่อมเกิดความอยากรู้อยากเห็นทวีมากขึ้นตามวัยและสิ่งแวดล้อม หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติศึกษาอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หนังสือที่ช่วยเสริมบุคลิกภาพกลมกล่อมเกลารสใจให้ประณีตเหล่านี้เป็นหนังสือที่ดีและจำเป็นสำหรับเด็ก

2. เข้าโครงเรื่องไม่ซับซ้อน มี theme หรือแนวคิดเอกที่เด่น ซึ่งเด็กจะสามารถจับได้โดยง่าย เรื่องสั้น ไม่ยาวเยิ่นเย้อ ตัวละครควรอยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน

3. ส่วนวนภาษา ใช้ภาษาที่ง่าย ชัดเจน เป็นคำธรรมดาที่เด็กจะสามารถเข้าใจได้ทันที โดยไม่ต้องคิดหาคำแปล เด็กพอใจจะติดตามเรื่องด้วยภาพมากกว่าตัวหนังสือ ฉะนั้นแต่ละหน้าของหนังสือควรใช้คำบรรยายเพียงเท่าที่จำเป็นจริง ๆ บางเรื่องอาจบรรยายด้วยภาพทั้งเล่มก็ได้ โดยเด็กจะได้ใช้จินตนาการของตนผสมคิดสนุกไปกับเรื่องด้วย

4. ภาพ กล่าวได้ว่า ภาพเป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็กที่เดียว เพราะเด็กยังชอบความเพลินเพลิน ความสนุก ชอบอ่านหนังสือด้วยภาพมากกว่าด้วยตัวหนังสือ ภาพที่สวยงามมีชีวิต จะเชิญชวนให้เด็กสนใจหยิบหนังสือมาดูและอ่าน ฉะนั้นหนังสือหรือวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็กไม่ควรขาดภาพประกอบเลยเป็นอันขาด

ภาพประกอบนั้นจะมีลักษณะใดก็ได้คือ ไม่ว่าจะ เป็นภาพวาด ภาพลายเส้น ภาพถ่าย ภาพสะเก็ดซ์ คุณสมบัติที่สำคัญของภาพนั้นต้องเป็นภาพที่มีความรู้สึก มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และอธิบายเรื่องได้

ภาพนั้นจะเป็นภาพสีหรือภาพขาวดำก็ได้ ถ้าเป็นภาพสีการให้สีนั้นควรมีศิลปะที่จะส่งเสริมให้ภาพนั้นมีชีวิตยิ่งขึ้น

5. รูปเล่ม มีลักษณะชักจูงใจให้อยากอ่าน ไม่จำกัดขนาด แต่ควรมีขนาดกระทัดรัดเหมาะมือเด็ก ทนทานต่อการจับต้อง มีความประณีตตั้งแต่ปกของหนังสือ ภาพที่หน้าปกสอดคล้องกับชื่อเรื่อง กระดาษที่ใช้พิมพ์เป็นกระดาษดี เพื่อให้ทั้งภาพและตัวหนังสือชัดเจน ใช้ตัวหนังสือโตพอเหมาะกับวัยของเด็ก ยิ่งเด็กเล็กเท่าไรตัวหนังสือก็ควรโตขึ้นเพื่อให้ได้สัดส่วนกับสายตาของเด็ก พิมพ์ด้วยตัวอักษรที่อ่านง่าย ชัดเจน ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่กำลังจดจำ และถ้าจดจำสิ่งที่มีคแล้วก็จะแก้ยากที่สุด

วิริยะ สิริสิงห (2524: 14-23) ได้กล่าวถึงลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ ซึ่งน่าจะถือว่าเป็นลักษณะที่ดีของหนังสือเด็กได้ โดยใช้การจำแนกเป็นเกณฑ์คตินพอสรูปได้ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เด็กนึกฝันต่อได้อย่างสดใส
2. เด็กชอบเรื่องที่จบลงด้วยรูปของกิน หรือจบลงด้วยการกินเสียง เพราะเด็กชอบกิน
3. เด็กชอบดูภาพมากกว่าอ่านเรื่อง ภาพเป็นสิ่งที่แรกที่เด็กดู และดูอย่างละเอียดลออ

หนังสือที่เด็กชอบนั้นเมื่อพิจารณาทีละส่วนจะพบว่า

1. ชื่อเรื่อง หนังสือที่เด็กชอบ ชื่อเรื่อง ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์และจะมีคำว่าลูก คำว่า วิเศษ รวมอยู่ในชื่อเรื่องด้วย เช่น กระต่ายน้อยกับหินวิเศษ ลูกหมีเป็นหัด ลูกไก่แสนสวย ลูกม้าข้ามลำธาร แปรงวิเศษ ลูกไก่แสนกล ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่า หนังสือสำหรับเด็กมักจะมีคำว่า น้อย รวมอยู่ในชื่อเรื่องด้วย เวลาที่เราหนังสือเด็กที่มีชื่อน้อยอยู่ด้วยไม่น้อยกว่า 26 เรื่อง โดยแท้จริงเด็กไม่ชอบคำว่า น้อย แต่ถ้าคำว่าน้อยนี้ไปรวมอยู่กับคำที่เด็กชอบ เช่น คำว่าวิเศษ มหัศจรรย์ มโหฬาร ฯ ก็เป็นข้อยกเว้น

2. ปก เด็กชอบหนังสือปกสีสวยสด ชอบปกมัน ๆ เช่น อาบพลาสติก หรืออบน้ำมัน มากกว่าปกที่พิมพ์สีแล้วไม่อบน้ำมันหรืออาบพลาสติก

3. ราคา หนังสือสำหรับเด็กมีราคา 10-15 บาท นั้นเด็กชอบ และหนังสือที่อยู่ในอัตราราคานี้จำหน่ายได้ดีกว่าชนิดที่ราคาแพง ๆ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะยอมลงทุนให้กับเด็ก ๆ แต่อย่างไรก็ตามหนังสือเด็กที่ราคาเกินกว่า 15 บาท ที่เด็กชอบและจำหน่ายได้เป็นที่น่าพอใจก็มีอยู่หลายเล่ม เช่น ช้างเผือก เงือกน้อย ราคาเล่มละ 25 บาท

4. ชื่อผู้แต่ง ไม่มีความหมายสำหรับเด็กเล็ก แต่จะมีความหมายบ้างในเด็กที่โตขึ้น เด็กชอบใจหรือสนใจสิ่งอื่นในหนังสือเล่มนั้น ๆ มากกว่าชื่อผู้แต่ง

5. ภาพประกอบ เด็กชอบภาพสีมากกว่าภาพขาวดำ ชอบภาพสวยงาม ภาพที่ให้ชีวิตเด็กชอบฝันว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สามารถทำอะไรได้เหมือนกับเขา เช่น กระต่ายนุ่งกางเกงได้ แมวพูดคุยได้ ทั้งนี้เพราะเป็นความรู้สึกเฉพาะของเด็กซึ่งผู้ใหญ่มักไม่เข้าใจ คิดว่าเป็นนิทานโกหก ผิดธรรมชาติ นอกจากนี้เด็กยังชอบภาพที่ดูง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ชอบภาพลูกสัตว์ ชอบเกือบทุกชนิด ยกเว้นสัตว์เลื้อยคลานจำพวก หนอน งู ไล่เดือน สัตว์พวกนี้เด็กชอบน้อยกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ

6. ภาษาและตัวอักษร เด็กชอบหนังสือที่ใช้ภาษาง่าย ๆ ชอบคำซ้ำบ่อย ๆ มีคำคล้องจอง มีจังหวะในการเล่นคำ ชอบเรื่องที่มีตัวหนังสือไม่มาก ชอบเรื่องที่ใช้ตัวอักษรแบบธรรมดา ไม่ชอบตัวอักษรประดิษฐ์ ภาษาดังกล่าวนี้อาจจะทำให้เด็กเพลิดเพลินและอ่านเรื่องได้อย่างสนุก เช่น เรื่อง นมแข็ง

7. เนื้อเรื่อง เด็กชอบเรื่องสนุก. ขบขัน น่าหัวเราะ แต่มิใช่เรื่องตลก หยาบคาย ขอบมิทาน เรื่องที่มีเจ้าหญิง เจ้าชาย หอมคด แม่มด เทวดา นางฟ้า เด็กยิ่งชอบ เรื่องคืองไม่ ยาวเกินไป เด็กชอบเรื่องที่ตัวเอกเป็นสิ่งมีชีวิต เคนวิงได้เช่น สัตว์ มากกว่าเรื่องตัวเอกเป็น สิ่งมีชีวิตเหมือนกัน แต่เคนวิงไม่ได้เช่นต้นไม้ อย่างไรก็ตามเรื่องที่เด็กชอบนั้นจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

7.1 เรื่องที่สิ่งเล็กแสดงความสามารถชนะสิ่งใหญ่เช่น ตะเพียนดำ หูกน้อย

ลูกไก่แสนกล ฯลฯ

7.2 เรื่องที่แสดงความเจ้าเล่ห์เพทุบาย กลั่นแกล้ง แล้วแก้ภัยตัวเองเช่นเรื่อง

สี่สหาย ปิเตอร์กับหมาป่า ฯลฯ

7.3 เรื่องเกี่ยวกับความน่ารักของสิ่งที่เด็กรู้จักเช่น สัตว์ต่าง ๆ เช่นเรื่อง

สามสื่อยากเป็นเสือ ฯลฯ

7.4 เรื่องตำนานเช่น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม ฯลฯ

7.5 เรื่องการทนาย อะไรเอ๋ย อะไรหนอขอถามว่า ฯลฯ

7.6 เรื่องจินตนาการที่สนุกสนานเหลือเชื่อ เช่น กระต่ายน้อยกับหินวิเศษ ฯลฯ

7.7 เรื่องเป็นชุด เช่น อ้วน-อืด ฯลฯ

7.8 เรื่องที่ใช้เขาวนความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาเช่น เรื่อง ศรีธนญไชย

หมาป่าแสนฉลาด ฯลฯ

7.9 เรื่องที่เสริมสร้างคุณธรรมลักษณะนิสัย เช่น เรื่อง ลูกไก่แสนสวย ไอ้คน้องน้อย

ฯลฯ

7.10 เรื่องลึกลับ แต่คืองไม่ซับซ้อนมากนัก เช่น ยักษ์ใจดี ฯลฯ

7.11 หนังสือการ์ตูน

เรื่องที่เป็นคำคล้องจองเด็กเล็กจะไม่สนใจเท่าที่ควร แต่เด็กโตจะชอบมากขึ้นตามลำดับ และเด็กชอบเรื่องบันเทิงมากกว่าเรื่องสารคดี

มีข้อควรคำนึงที่น่าจะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ด้วยก็คือ นิทานหรือเรื่องสำหรับเด็กนั้นถ้าจะให้ เป็นเรื่องประทับใจผู้อ่าน ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ ๆ ดังนี้

1. บทนำต้องเร้าใจผู้อ่านทันที
2. ตัวละครต้องมีชีวิตชีวา ซึ่งแสดงออกในการกระทำและคำพูดที่เป็นไปตาม ธรรมชาติของตัวละครนั้น ๆ
3. ต้องมีการกระทำ (Action) ซึ่งจะดำเนินเรื่องไปสู่เป้าหมาย โดยมีเหตุการณ์ ตามลำดับไปสู่จุดยอดซึ่งตรงกับเป้าหมายนั้น
4. ต้องมีการต่อสู้กันหรือเกิดมีปัญหาซึ่งตัวเอกต้องประสบ ตัวเอกจะแก้ปัญหา ด้วยการต่อสู้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนหนึ่งคนใด หรือด้วยการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
5. ต้องสร้างความตื่นเต้นระทึกใจให้แก่ผู้อ่านตลอดเวลา ว่าต่อไปจะเกิดอะไร ขึ้น หรือจะจบลงอย่างไร
6. ต้องมีจุดสุดยอดคือ จุดเด่นที่สุด เมื่อได้แก้ปัญหาแล้ว ได้ตัดสินใจแล้ว หรือ ถึงเป้าหมายแล้ว
7. เมื่อถึงจุดสุดยอดแล้วต้องจบทันที เพราะผู้อ่านรู้สึกพึงพอใจแล้ว ไม่ต้องเพิ่ม การสอนศีลธรรมหรือสรุปเรื่องอีก
8. กระดาษที่ใช้พิมพ์ เด็กชอบหนังสือที่พิมพ์บนกระดาษสีขาว เช่น กระดาษปอนด์ มากกว่าพิมพ์บนกระดาษปรู๊ฟ ชอบกระดาษหนามากกว่ากระดาษบาง
9. ขนาดรูปเล่มและการวางหน้า หนังสือเล่มใหญ่กับเล่มเล็กเด็กชอบเท่า ๆ กัน แต่เนื่องจากขนาดหนังสือเด็กในประเทศไทยที่นิยมใช้กันอยู่เพียงสองขนาดคือ 16 หน้ายก กับ 8 หน้ายก ทั้งนี้เพราะถือความสะดวกในการพิมพ์เป็นสำคัญ เด็กจะชอบหนังสือปกแข็งมากกว่า ปกอ่อน
10. ความหนาบาง เนื่องจากเด็กชอบเรื่องที่ไม่ยาวเกินไป ความหนาของเล่ม หนังสือจึงควรอยู่ในช่วง 16 ถึง 24 หน้า

ได้มีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก หรือลักษณะ หนังสือที่เด็กชอบไว้มากพอสมควร ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยเท่านั้น ส่วนมากเน้นในเรื่องของภาพประกอบ รูปเล่ม ขนาดตัวอักษร ลักษณะเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นแรง จูงใจสำคัญอย่างหนึ่งให้เด็กอยากอ่านหนังสือ

งานวิจัยเกี่ยวกับขนาด สี และชนิดของภาพประกอบ

ภาพประกอบเป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็กจึงมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับภาพประกอบในหนังสือสำหรับเด็กกันมาก ในด้านขนาดและสีของภาพ ผู้วิจัยหลายคนพบตรงกันว่าเด็กชอบภาพขนาดใหญ่มากกว่าภาพขนาดเล็ก ชอบภาพสีตามธรรมชาติและเป็นภาพที่สดใส ชอบภาพสีมากกว่าภาพขาวดำ ส่วนชนิดของภาพที่เด็กสนใจนั้นผลการวิจัยแตกต่างกันไป สุนันท์ จูฑะสร (2509: ง) ได้ทำการวิเคราะห์ความสำคัญของภาพประกอบหนังสือแบบเรียนที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นในประเทศไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า ภาพที่นักเรียนสนใจมากที่สุดได้แก่ภาพเขียนขยายที่สร้างจินตนาการ วุฒิ แตรสังข์ (2514: 77) ได้ศึกษาแบบ สีและขนาดของภาพประกอบที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายชอบ ผลวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนชอบภาพถ่ายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาพแรเงา ภาพลายเส้น ตามลำดับ สมทรง สิตลายัน (2515: ง) ได้ศึกษาภาพที่นักเรียน ป.5-ป.7 ชอบเช่นกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชอบภาพวาดแบบไทยแท้ พิมพ์สอดสี 4 สีมากที่สุด ปัทมา สมพงษ์ (2522: ง) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็กที่ผลิตออกมาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2520-2522 พบว่าภาพที่นักเรียนชอบที่สุดเป็นภาพประติมากรรม นอกจากนี้ ฉลองชัย สุรวัดนบูรณ์ (2514: ง) และสุปรียา โคจรสวัสดิ์ (2522: จ) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กอนุบาล การวิจัยได้ผลแตกต่างกัน ฉลองชัย พบว่า ภาพที่นักเรียนอนุบาลชอบมากที่สุดคือ ภาพประติมากรรม ส่วนสุปรียา พบว่า ภาพเขียนที่มีลักษณะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนแบบภาพการ์ตูนเป็นที่สนใจของเด็กในระดับอนุบาลมากที่สุด ผลการวิจัยของสุปรียา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พวงมณี ตันติวงศ์ (2523: 68-69) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูโรงเรียนอนุบาลในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อหนังสือเด็กในวัยเริ่มอ่าน ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ภาพประกอบที่เป็นภาพการ์ตูนเป็นที่สนใจของเด็กมากที่สุด

งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและขนาดของตัวอักษร

สมทรง สิตลายัน (2515: ง) ได้ศึกษาขนาดตัวอักษรที่เด็ก ป.5-ป.7 ชอบ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนชอบตัวอักษรประเภท ผ.ศ. 20 ปอยท์ ตัวเรียงห่างมากที่สุดทุกระดับชั้น ส่วนการวิจัยของ ปัทมา สมพงษ์ (2522: ง) พบว่า นักเรียนชอบตัวอักษรใหญ่ขนาด 42 ปอยท์มากที่สุด นอกจากนี้พจน์ จินาวรรกุล (2520: 60-65) ยังได้ทำการศึกษาขนาดและรูปแบบของตัวอักษรที่เหมาะสมสำหรับหนังสือแบบเรียนชั้นประถมศึกษาในประเทศไทย ผลการวิจัยไม่สามารถ

บอกได้แน่ชัดว่าตัวอักษรรูปแบบใดจึงจะเหมาะสำหรับหนังสือแบบเรียนชั้นประถมศึกษามากที่สุด แต่จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนชอบตัวอักษรที่มีลักษณะเส้นหลังคาโค้งมากกว่าตัวอักษรที่หลังคาแบบแบนราบ ความหนาของเส้นเท่ากันตลอดและเส้นหนาพอควร นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชอบตัวพิมพ์แบบโป่งย่อขนาด 20 พอยท์ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชอบตัวพิมพ์ขนาด 16 พอยท์มากที่สุด ผลการวิจัยของ พจน์ สนับสนุนความจริงที่ว่าเด็กเล็กชอบตัวหนังสือขนาดโตและเด็กโตชอบตัวหนังสือขนาดเล็ก

งานวิจัยเกี่ยวกับรูปเล่ม ขนาดของหนังสือ

จากการศึกษาของ ปัทมา สมพงษ์ (2522: ง) พบว่า นักเรียนชอบหนังสือปกแข็งขนาด 13×18 เซนติเมตรมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยนี้ใกล้เคียงกับที่ สมทรง สีสลายัน (2515: ง) ได้ศึกษาไว้และได้ผลว่า นักเรียนชอบรูปเล่มขนาด 6×8.5 นิ้ว แบบแนวตั้งมากที่สุด นอกจากนี้ ปัทมา สมพงษ์ ยังพบว่านักเรียนชอบหนังสือที่มีความหนาประมาณ 22-38 หน้า ใช้กระดาษชนิดหนา น้ำหนัก 150 แกรม ขึ้นไป

งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะเรื่องที่เด็กชอบ

ผลการวิจัยของ ปัทมา สมพงษ์ (2522: ง) ปรากฏว่า เนื้อเรื่องที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือประเภทนิทาน เทพนิยาย นิทานพื้นเมือง ที่มีตัวเอกเป็นคน นอกจากนี้ นิศา ชูโต กล่อมจิตต์ พลายเวช และ กานต์มณี ศักดิ์เจริญ (2524: 80) ยังได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กที่จำหน่ายอยู่ในตลาด หนังสือปัจจุบัน จำนวน 787 เล่ม พร้อมกันนั้นได้ทดสอบให้เด็กอายุ 6-12 ปี อ่านหนังสือจำนวน 50 เล่ม แล้วตอบแบบสอบถาม ผลของแบบสอบถามจำนวน 483 ชุด ทำให้ทราบลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ ไม่ชอบ ดังนี้

เด็กชอบหนังสือที่ให้ความรู้ ความบันเทิง มีคติสอนใจ อ่านเข้าใจ อ่านง่าย สนุก อ่านยากแต่สนุกตื่นเต้น มีคำคล้องจองกัน มีคำถามให้ทาย เด็กไม่ชอบหนังสือที่เรื่องยาวเกินไป เรื่องไม่สนุก อ่านง่ายแต่ไม่สนุก เรื่องเศร้าไม่มีเรื่องราวอะไรเลย เป็นเรื่องที่เกินไปไม่ได้ เรื่องสั้นเกินไป ไม่มีคติสอนใจ อ่านแล้วไม่รู้เรื่องหรือไม่เข้าใจ

ผลการวิจัยเหล่านี้สนับสนุนทฤษฎีลักษณะหนังสือที่เด็กชอบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าหนังสือที่เด็กชอบเป็นหนังสือที่มีภาพประกอบ เป็นภาพสี ขนาดใหญ่ ส่วนชนิดของภาพนั้นเด็กชอบแตกต่างกันไป ชนิดของภาพที่เด็กชอบได้แก่ภาพเขียนหยาบที่สร้าง

จินตนาการ ภาพถ่าย ภาพวาดแบบไทยแท้ ภาพประติมากรรม และภาพการ์ตูน ด้านรูปเล่ม เด็กชอบหนังสือขนาด 13 × 18 ซม. แบบแนวตั้ง ชอบหนังสือปกแข็งมากกว่าหนังสือปกอ่อน สำหรับขนาดของตัวอักษรนั้นเด็กเล็กชอบตัวอักษรขนาดใหญ่ เด็กโตชอบตัวอักษรขนาดเล็ก เด็กชอบตัวอักษรที่มีเส้นหลังคาโค้งมากกว่าตัวอักษรที่เส้นหลังคาแบนราบ ความหนาของเส้นเท่ากันตลอด และเส้นหนาพอควร ในด้านลักษณะเนื้อเรื่องนั้นเด็กชอบเรื่องอ่านเข้าใจง่าย สนุก ให้ความรู้ความบันเทิง มีคติสอนใจและเรื่องไม่ยาวเกินไป

ถ้าผู้เลือกรู้หนังสือสำหรับเด็กมีความรู้เกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจในการอ่านของเด็ก ตลอดจนมีความรู้ในเรื่องลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก หรือลักษณะหนังสือที่เด็กชอบก็จะสามารถเลือกหนังสือได้ตรงกับความสนใจของเด็ก และได้หนังสือที่มีลักษณะเชิญชวนให้เด็กอยากอ่านด้วย

ในการเลือกหนังสือให้เด็กอ่าน นอกจากเลือกให้ตรงกับความสนใจของเด็กและเลือกหนังสือเล่มที่มีลักษณะดีและเหมาะสมแล้ว ผู้เลือกควรจะได้พิจารณารายละเอียดปลีกย่อยตามประเภทของหนังสือด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สุพัศตรา ชุมเกต 2522: 96-121)

หนังสือประเภทกลอนสำหรับเด็ก มีสิ่งที่จะต้องพิจารณาเพิ่มเติมคือ

1. บทกลอนนั้นควรจะได้เขียนถึงวัตถุ หรือสิ่งมีชีวิตรอบตัวเด็กที่เด็กรู้และเห็นได้ด้วยตา ซึ่งจะทำให้เด็กสนใจ การใช้โวหารเปรียบเทียบให้เด็กสามารถใช้จินตนาการติดตามไปได้

2. การแทรกคำสอนลงไปในบทกลอน ไม่ควรสอนเด็กตรง ๆ ถ้าเด็กรู้ว่าถูกสอน เด็กจะเลิกอ่าน และไม่สนใจอีก ควรใช้วิธีแทรกคำสอนลงไปทางอ้อม ตัวอย่างเช่น โบรมานสอนเด็กเรื่องมารยาทการกินดังนี้ "เจ้าจ้มีคขุน ไครมีบุญได้กินสำหรับ ไครบุนบักกิน รามาน่า"

3. บทกลอนนั้นต้องไม่ยากเกินไป เพื่อให้เด็กท่องจำไว้ร้องเล่นได้ และถ้ามีสัมผัสจังหวะกระทั่ง ให้ออกเสียงได้สนุกเด็กจะชอบมากขึ้น

4. ถ้ามีภาพประกอบบทกลอน เด็กจะสนใจมากยิ่งขึ้น

นิทานและการ์ตูนสำหรับเด็ก มีรายละเอียดที่ควรพิจารณาคือ

1. เนื้อเรื่องและภาพประกอบควรจะสอดคล้องกัน อย่างเช่นนิทานของไทย ตัวละครในภาพประกอบก็ควรจะมีรูปร่างหน้าตาเป็นคนไทย ลักษณะของเสื้อผ้าที่สวมใส่ และส่วนประกอบอื่น ๆ ในภาพ เช่น ลักษณะของบ้านเรือน ก็ควรจะเป็นภาพที่ดูแล้วรู้ว่าเป็นของไทย มีหนังสือนิทานบางเล่ม ชาวต่างประเทศเป็นผู้วาดภาพทำให้ลักษณะของตัวละคร และรายละเอียดอื่น ๆ ในภาพดูแล้วไม่เป็นของไทย เกิดความรู้สึกว่าเนื้อเรื่อง และภาพประกอบไม่สอดคล้องกัน

2. เนื่องจากในปัจจุบันเราใช้นิทานเป็นสื่อในการสอนเด็กมากขึ้น จึงควรพิจารณาวิธีแทรกเรื่องที่สอนเด็กเข้าไปในนิทาน ว่าทำได้เหมาะสมแค่ไหน เพราะถ้ามุ่งแต่การสอนมากเกินไป เด็กจะเบื่อไม่อยากเรียน

3. สำหรับหนังสือประเภทการ์ตูน ควรพิจารณาการใช้ศัพท์สะแลงและตัวสะกดผิดให้มากเป็นพิเศษ เพราะเด็กจะจำคำที่ไม่เหมาะสมและคำผิดไปใช้

นวนิยายสำหรับเด็ก ควรพิจารณาเพิ่มเติมในรายละเอียดต่อไปนี้

1. พิจารณาเค้าโครงเรื่องว่าเหมาะกับเด็กหรือไม่ ตัวอย่างเช่นเป็นเรื่องที่ยั่วอารมณ์ทางเพศ เด็กอ่านแล้วก็จะคิดตามและอยากลอง ทำให้เด็กคิดเรื่องกามารมณ์ก่อนวัยอันสมควร

2. พิจารณาการดำเนินเรื่องว่าผู้แต่งได้ชี้แนะปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครได้เหมาะสมเพียงใด การสะท้อนสภาพสังคมในเรื่องนั้นมีความถูกต้องแค่ไหน

3. พิจารณาคูณค่าที่ผู้อ่านจะได้รับ เช่น ให้ความสนุกเพลิดเพลินในทางที่สมควร ให้ความแจ่มใสทำให้อารมณ์หายขุ่นมัว ช่วยแนะหรือแก้ปัญหามานในชีวิตได้ถูกต้อง ส่งเสริมบุคลิกและพัฒนาการของเด็ก ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในชีวิต และเกิดทัศนคติที่ดีต่อชีวิต และเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้ดี ถ้าเป็นเรื่องความรักก็ชี้ให้เห็นว่า ความรักช่วยทำให้เกิดกำลังใจ เด็กวัยหนุ่มสาวควรปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ความรักของตนเป็นไปอย่างงดงาม ไม่ผิดศีลธรรม และไม่เป็นการชิงสุกก่อนห่าม

หนังสือสารคดีสำหรับเด็ก ควรพิจารณารายละเอียดดังนี้

1. ความรู้ต่าง ๆ ที่แทรกลงไปจะต้องถูกต้องตรงตามความเป็นจริง อธิบายง่าย ๆ สั้น ๆ เป็นไปตามความสามารถของเด็ก และต้องเป็นหนังสือที่อ่านสนุกให้ความเพลิดเพลินด้วย มิใช่มุ่งแต่จะให้สาระความรู้อย่างเดียวจะทำให้เด็กเบื่อ
2. เรื่องไม่ควรยาวเกินควร เพื่อให้เด็กสามารถอ่านจบในเวลาอันสั้น มีผู้กำหนดเอาไว้ว่าสารคดีสำหรับเด็กวัย 5-6 ขวบ เขียนไม่ควรเกิน 500 คำ สำหรับเด็กโตเรื่องจะยาวและยากขึ้นได้ อาจจะยาวถึง 2,000 คำ ถึง 5,000 คำ
3. เนื่องจากสารคดีเป็นหนังสือที่อ่านแล้วให้สาระความรู้ เป็นการตอบสนองความสนใจความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก จึงควรเลือกเรื่องที่เป็นประโยชน์ที่เด็กควรรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สุขศึกษา การท่องเที่ยว และชีวประวัติ เป็นต้น
4. สารคดีสำหรับเด็กในชนบทควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น และอาชีพพื้นบ้าน เพื่อให้เด็กอ่านแล้วเกิดภาพพจน์ และเกิดความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมกับเรื่องนั้น ๆ

คู่มือการเลือกหนังสือสำหรับเด็ก

คู่มือช่วยเลือกเป็นประโยชน์แก่ผู้ปกครองและบรรณารักษ์ที่ทำการเลือกหนังสือ โดยเฉพาะบรรณารักษ์ใช้ประโยชน์จากคู่มือช่วยเลือกมาก คู่มือช่วยเลือกช่วยในการจัดหาหนังสือเพิ่มเติมเข้าห้องสมุด หรือจัดหาหนังสือสำหรับห้องสมุดที่เพิ่งก่อตั้ง ในแต่ละปีมีการพิมพ์หนังสือออกจำหน่ายจำนวนมาก จึงเป็นการยากที่บรรณารักษ์จะสามารถอ่านหนังสือทุกเล่มก่อนซื้อ บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องใช้คู่มือช่วยเลือก (Kuhn 1968: 43)

นอกจากคู่มือจะช่วยให้ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวในตลาดหนังสือแล้ว ยังช่วยแนะนำหนังสือที่น่าอ่าน การวิจารณ์หนังสือ ช่วยให้ทราบว่าหนังสือเล่มใดดีหรือไม่ดีอย่างไร อย่างไรก็ตามแม้คู่มือจะมีประโยชน์มาก แต่ผู้เลือกหนังสือสำหรับเด็กจะตัดสินใจโดยยึดถือคู่มือเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องคำนึงถึงหลักในการเลือกหนังสือสำหรับเด็กที่กล่าวมาแล้วเป็นสำคัญ

คู่มือการเลือกหนังสือสำหรับเด็กของไทย มีผู้จัดทำน้อยมาก อย่างไรก็ตามบรรณารักษ์หรือผู้ที่เลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็กอาจใช้คู่มือต่อไปนี้ช่วยในการเลือกซื้อได้

หนังสือสำหรับเด็ก: รายชื่อและบรรณวิทัศน์. รวบรวมโดย นิศา ชูโต กลุ่มจิตต์ ปลายเวช และ กานต์มณี ตักดีเจริญ. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2523. 334 หน้า.

รวบรวมรายชื่อหนังสือสำหรับเด็กตั้งแต่อายุ 3 ถึง 12 ปีขึ้นไป วิเคราะห์ประเภท พร้อมทั้งจัดทำบรรณวิทัศน์ประกอบ เป็นหนังสือที่จัดทำจำหน่ายอยู่ทั่วไปในตลาดหนังสือ สามารถหาอ่านได้ในปัจจุบัน (ตุลาคม 2523) เป็นหนังสืออ่านเพื่อความเพลิดเพลินและให้ความรู้ ซึ่งหมายรวมถึงนิยาย นวนิยาย สารคดี ฯลฯ ทั้งนี้ไม่รวมหนังสือแบบเรียน วารสารและการ์ตูน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ภาค คือ ภาคที่หนึ่งเป็นรายชื่อหนังสือหรือบรรณวิทัศน์ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชน สมาคม องค์การและหน่วยงานราชการ เรียงลำดับตามอักษรชื่อผู้แต่ง หนังสือแปลเรียงตามอักษรชื่อผู้แปล หนังสือที่หน่วยงานจัดทำเรียงตามชื่อหน่วยงาน ภาคที่สองเป็นรายชื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านนอกเวลา และหนังสือส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กที่จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดเรียงตามลำดับชื่อเรื่องตามด้วยชื่อผู้แต่งถ้าปรากฏ ภาคที่สามเป็นรายชื่อหนังสือที่คณะผู้จัดทำได้รับเพิ่มเติมจากการสำรวจครั้งแรกจัดเรียงเหมือนภาคที่หนึ่ง และภาคสุดท้ายเป็นบรรณวิทัศน์ชื่อผู้แต่ง ผู้แปล หน่วยงานและครรชนชื่อผู้เขียนภาพประกอบ

Bibliography Children's books from Asia 1980: an anotated bibliography of illustrated books for children in Asia. Tokyo: Asian Cultural Centre for Unesco, 1980.

เป็นบรรณวิทัศน์หนังสือสำหรับเด็กของประเทศต่าง ๆ 15 ประเทศ ในเอเชีย อันได้แก่ บังคลาเทศ พม่า จีน อินเดีย อินโดนีเซีย อิหร่าน ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ศรีลังกา และไทย จุดประสงค์ในการจัดทำบรรณวิทัศน์เล่มนี้ก็เพื่อแนะนำหนังสือสำหรับเด็กของ 15 ประเทศในเอเชีย แก่ผู้ที่สนใจ เช่น สำนักพิมพ์ บรรณารักษ์ ผู้ที่ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก และเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในการพิมพ์หนังสือสำหรับเด็ก ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย จัดเรียงลำดับตามชื่อผู้แต่ง มีบรรณวิทัศน์ของหนังสือแต่ละเล่มด้วย

นอกจากบรรณานุกรม ผู้ทำการเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็ก อาจอาศัยสิ่งต่อไปนี้ช่วยในการเลือกซื้อได้

1. รายชื่อหนังสือของสำนักพิมพ์ ปัจจุบันมีสำนักพิมพ์หลายแห่งให้ความสนใจและจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็ก เช่น สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก สำนักพิมพ์บรรณกิจ สำนักพิมพ์ปาดยา สำนักพิมพ์สุริยบรรณ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ฯลฯ สำนักพิมพ์เหล่านี้ได้จัดพิมพ์รายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่สำนักพิมพ์ของตนจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ รายชื่อหนังสือสำหรับเด็กของสำนักพิมพ์สามารถใช้เป็นคู่มือประกอบการเลือกซื้อหนังสือสำหรับเด็กได้อย่างหนึ่ง
2. รายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด ในปัจจุบันมีการจัดประกวดหนังสือสำหรับเด็ก โดยหน่วยงานหลายหน่วยงาน เช่น คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ธนาคารกรุงเทพจำกัด ธนาคารกสิกรไทย ฯลฯ คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ได้จัดพิมพ์รายชื่อหนังสือที่ชนะการประกวดของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือออกพิมพ์เผยแพร่เป็นประจำทุกปี รายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดนี้เป็นคู่มือในการเลือกหนังสือสำหรับเด็กได้
3. คอลัมน์แนะนำหรือวิจารณ์หนังสือในนิตยสาร วารสารและหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์บางฉบับมีคอลัมน์แนะนำหรือวิจารณ์หนังสือใหม่ หนังสือดีเด่น หนังสือที่ชนะการประกวด รวมทั้งหนังสือสำหรับเด็กด้วย เช่น สตรีสาร วารสารทองสมุด เป็นต้น
4. วิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็ก สามารถใช้เป็นคู่มือช่วยเลือกหนังสือสำหรับเด็กได้ โดยพิจารณาจากผลการวิจัยหรือการอภิปรายผลการวิจัยว่าหนังสือที่เด็กชอบมีอะไรบ้าง หรือมีลักษณะอย่างไร หนังสือที่เด็กไม่ชอบมีอะไรบ้าง หรือมีลักษณะอย่างไร

สำหรับคู่มือการเลือกหนังสือสำหรับเด็กของต่างประเทศนั้น มีการจัดทำกันมากทั้งที่เป็น
บรรณานุกรม หนังสือ วารสาร ที่มีชื่อเสียงและแพร่หลายทั่วโลกมีดังนี้

Booklist. Chicago: American Library Association, 1950-

วารสารนี้เดิมชื่อ Booklist and Subscription Books Bulletin เป็นคู่มือ
เลือกหนังสือที่มีประโยชน์ ให้รายชื่อหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ หนังสืออ้างอิง และหนังสือสำหรับเด็ก
เด็กที่พิมพ์ออกจำหน่ายใหม่ ๆ เฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษและเป็นหนังสือที่ได้รับการคัดเลือก
แล้ว นอกจากให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมแล้วยังมีการวิจารณ์หนังสือแต่ละเล่มด้วย

Children's books in print. New York: Bowker, 1969-

เป็นบรรณานุกรมรวมรายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์จำหน่ายในสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน
รวมทั้งหนังสือสำหรับเด็กที่ได้ชื่อว่าเป็นหนังสือคลาสสิก ให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมอย่าง
ครบถ้วน พร้อมทั้งบอกราคา ระดับอายุที่เหมาะสมสำหรับเด็ก จัดเรียงลำดับหนังสือโดยแยก
ตามชื่อผู้แต่ง ผู้วาดภาพประกอบและชื่อเรื่อง บรรณานุกรมเล่มนี้ จัดพิมพ์เป็นรายปี จึงเป็น
คู่มือที่มีประโยชน์มากเล่มหนึ่ง

Children's catalog. New York: H.W. Wilson, 1909

เป็นบรรณานุกรมหนังสือสำหรับเด็กที่คัดเลือกแล้วว่าเหมาะสม ควรมีไว้ในห้องสมุด
โรงเรียน หรือห้องสมุดสำหรับเด็ก จัดเรียงหนังสือตามระบบทศนิยมของคิวอี้ ให้รายละเอียดทาง
บรรณานุกรม พร้อมทั้งบอกระดับอายุที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มีบรรณนิทัศน์ประกอบ บรรณานุกรม
เล่มนี้จัดพิมพ์ออกมามุ่รอบ 5 ปี และมีรายชื่อหนังสือเพิ่มเติมออกมาเป็นรายปีทุกปีด้วย

Colbert, Margaret. Children's books: awards and prizes. New York:

The Children's Book Council, 1971.

เป็นหนังสือที่รวบรวมรายชื่อรางวัลสำหรับเด็กของประเทศสหรัฐอเมริกา
และประเทศอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาอังกฤษ เรียงลำดับชื่อรางวัลตามตัวอักษร ให้คำอธิบายสั้น ๆ เกี่ยว
กับประวัติความเป็นมาของรางวัลแต่ละรางวัล ให้รายชื่อหนังสือที่ได้รับรางวัลตั้งแต่เริ่มมีการมอบ
รางวัล โดยจัดเรียงลำดับต่อจากชื่อรางวัล บอกชื่อผู้แต่ง สำนักพิมพ์ของหนังสือแต่ละเล่ม จะให้
ชื่อผู้วาดภาพประกอบ ถ้าเป็นรางวัลที่มอบให้แก่ผู้วาดภาพ

Gillespie, John T., and Gillert, Christine B. Best books for Children: preschool through the middle grades. New York: Bowker, 1978.

หนังสือเล่มนี้รวบรวมรายชื่อหนังสือสำหรับเด็กตั้งแต่วัยก่อนเข้าเรียน จนถึงเด็กระดับชั้น 9 ซึ่งได้รับการเลือกสรรแล้ว จัดเรียงหนังสือตามสาขาวิชาในหลักสูตร ในแต่ละสาขาวิชา จัดเรียงตามอักษรชื่อผู้แต่ง นอกจากนี้ให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมแล้ว ยังมีบรรณนิทัศน์สั้น ๆ ประกอบและบอกระดับอายุที่เหมาะสมสำหรับเด็กด้วย

The Horn book magazine. Boston: The Horn Book, 1924-

เป็นวารสารที่สำคัญในสาขาวิชาวรรณกรรมสำหรับเด็ก เสนอบทความเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก ผู้แต่ง ผู้วาดภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลและประวัติของวรรณกรรมสำหรับเด็ก มีบทวิจารณ์หนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ออกจำหน่ายในปัจจุบันด้วย

Subject guide to children's books in print. New York: Bowker, 1974-

บรรณานุกรมเล่มนี้มีกำหนดออกเป็นรายปี เป็นบรรณานุกรมรวมรายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่มีจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา โดยจัดเรียงหนังสือตามลำดับอักษรหัวเรื่อง ให้รายละเอียดทางบรรณานุกรม ราคา และบอกระดับอายุที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

Wilson library bulletin. New York: H.W. Wilson, 1914-

เป็นวารสารที่เสนอบทความ ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในวงการห้องสมุดและหนังสือ ให้รายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ออกจำหน่ายในแต่ละเดือน มีบทวิจารณ์หนังสือสำหรับเด็กด้วย

รัฐจวน อินทรกำแหง (2517: 93-94) ใ้ให้ข้อคิดในการเลือกหนังสือสำหรับเด็กว่า ผู้เลือกควรถามตนเองด้วยคำถามต่อไปนี้

1. เป็นหนังสือที่อ่านได้ และต้องการอ่านเดี๋ยวนี้หรือไม่
2. เป็นหนังสือเกี่ยวกับอะไร
3. ใครเขียน
4. ผู้เขียนคนนี้เขียนหนังสือดีหรือเปล่า (เรา) รู้จักนักเขียนคนนี้เป็นเพียงไร
5. ใครเป็นผู้วาดภาพประกอบ
6. ภาพนั้นมีรส ให้เรื่อง ให้อารมณ์ด้วยหรือไม่
7. การพิมพ์มีคุณภาพดีหรือเป็นที่น่าพอใจหรือไม่
8. การเย็บเล่ม แข็งแรง ทนทาน และเรียบร้อยหรือไม่
9. มีหนังสือเรื่องอื่นในประเภทเดียวกัน ดีกว่าเรื่องนี้หรือไม่
10. หนังสือเรื่องนี้เคยพิมพ์ในราคาที่ถูก หรือแพงกว่านี้หรือไม่ ถ้ามี(เรา) ต้องการ

อย่างไร

11. การซื้อหนังสือเรื่องนี้จะทำให้ห้องสมุดมีหนังสือที่มีค่า่านเพิ่มขึ้นอีกหรือไม่
12. เป็นหนังสือที่(เรา) ต้องการจะเป็นเจ้าของจริง ๆ หรือต้องการเพียงแต่

อ่านไปเท่านั้น

ข้อคิดทั้ง 12 ข้อนี้ มีอยู่หลายข้อที่เป็นข้อแนะนำเฉพาะแก่บรรณารักษ์ในการเลือกซื้อหนังสือเด็กเข้าห้องสมุด เพื่อจะได้เป็นการใช้เงินให้คุ้มค่า แต่บางข้อก็เป็นการแนะนำให้พิจารณาในเฉพาะที่เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือโดยตรง อย่างไรก็ตามสิ่งที่บรรณารักษ์หรือผู้ใหญ่ทั้งหลายจะพึงระลึกไว้ในขณะทำการเลือกซื้อหนังสือเด็กก็คือ ท่านกำลังซื้อให้เด็กอ่าน มิใช่ซื้อให้ตัวของท่านอ่านเอง

การส่งเสริมการอ่านแก่เด็กในปกครอง

บิดามารดาหรือผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเด็ก ควรจะชักจูงเด็กให้ใฝ่ใจในหนังสือ เริ่มตั้งแต่ให้เกิดความรัก สนใจอยากหยิบ อยากอ่าน จนกระทั่งเกิดความรู้สึกไว้วางใจ เห็นหนังสือเป็นเพื่อนที่จะหันเข้าหาได้ทั้งในยามทุกข์และยามสุข และมีนิสัยที่จะต้องอ่านหนังสือเป็นประจำไปจนตลอดชีวิต (รัฐจวน อินทรกำแหง 2517: 43) ถึงแม้ในปัจจุบันวิทยุและโทรทัศน์เข้ามามีบทบาทสำคัญแทนหนังสือ แต่การอ่านหนังสือก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดเสียไม่ได้ เพราะการอ่านจะช่วยพัฒนา

สติปัญญาของเด็กให้สูงขึ้น ถ้ารู้จักเลือกอ่าน และอ่านอย่างถูกวิธี สามารถวินิจฉัยความถูกต้องของเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์แก้ปัญหาต่าง ๆ ใฝ่จับใจ เพราะประสบการณ์จากการอ่านทำให้เราเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจสถานการณ์ที่เผชิญได้อย่างรวดเร็ว และสามารถนำมาแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันที่ที่ ปัญหาบางประเภทอาจนำมาคิดแปลงเข้ากับประสบการณ์ที่เคยอ่านพบ นอกจากนี้การอ่านเป็นการใช้เวลาว่างในแต่ละวันให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ไม่เป็นภัยต่อบุคคลอื่น ช่วยจรรโลงทำให้เกิดความเพลิดเพลิน เป็นการพัฒนาคุณค่าของชีวิต (มาลินี นิมเสมอ 2523: 26)

การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่เด็กต้องส่งเสริมตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ดังที่ McClovin (1961: 14) กล่าวไว้ว่า

"การที่จะให้เด็กรักการอ่านนั้นจำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเล็ก เพราะความสามารถในการอ่านไม่ใช่สิ่งที่คิดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่จะต้องมีการฝึกฝนกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทานองเดียวกันกับการเล่นไวโอลิน คนที่สามารถเล่นได้ก็จนกระทั่งเป็นนักไวโอลินชั้นนำ จะต้องฝึกหัดเล่นเป็นเวลานาน เด็กก็เช่นกัน หากไม่ได้ส่งเสริมให้เขารักการอ่านตั้งแต่อายุน้อยแล้วก็หวังได้ยากว่า เขาจะเห็นความสำคัญของหนังสือในภายหน้า"

พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กจึงมีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่เด็ก

การส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่เด็กเริ่มหัดพูด โดยเฉพาะวัย 6-9 ขวบ เป็นวัยที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมให้อ่านเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวัยที่เริ่มอ่านออกเขียนได้มีความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และช่างสังเกตมากขึ้น (กรมวิชาการ 2514: 8-9)

วิธีการที่จะส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านมีหลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม

วิธีการส่งเสริมการอ่านโดยตรง

สุพัตรา ชุมเกตุ (2522: 124-126) ได้รวบรวมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก โดยตรงไว้ดังนี้

1. เล่านิทานให้เด็กฟัง กิจกรรมส่งเสริมการอ่านนี้เหมาะสำหรับเด็กเล็ก เด็กจะสนใจฟังถ้าเรื่องที่เล่าตรงกับความสนใจไม่ยาวเกินไป ผู้เล่าต้องเล่าด้วยน้ำเสียงที่แสดงความรู้สึกสอดคล้องกับความรู้สึกของตัวละคร แต่อย่าคัดเสียงมากเกินไป มีการแสดงท่าทางบ้าง ข้อสำคัญคือ ต้องมีหนังสือเล่มที่เล่าให้เด็กดูด้วย เพื่อเร้าความสนใจเด็กให้อยากอ่านหนังสือ และควรพูดแนะนำเด็กว่า เรื่องที่สนุก ๆ ในทำนองนี้ยังมีอีกมาก อยู่ในหนังสืออะไรบ้าง

2. เลือกหนังสือให้เด็กอ่าน เป็นกิจกรรมสำหรับเด็กโตและวัยรุ่น เลือกหนังสือที่เห็นว่าดี เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งเป็นหนังสือที่มีอยู่ที่บ้าน หรือมีอยู่ในห้องสมุดของโรงเรียน แนะนำแก่เด็ก ว่าหนังสือเล่มนั้น ๆ คืออย่างไร สนุกตรงไหน ควรนำหนังสือมาให้เด็กดูด้วย เพื่อจูงใจให้เด็กอยากอ่าน

3. เล่าเรื่องในหนังสือให้เด็กฟัง เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กโตและวัยรุ่น เป็นการเล่าโครงเรื่องอย่างย่อ ๆ เพื่อจูงใจให้เด็กเห็นว่าหนังสือเล่มนั้น ๆ น่าอ่าน ซึ่งต่างกับการเลือกหนังสือให้เด็กอ่าน เพราะการเลือกหนังสือเป็นการบอกว่าหนังสือเล่มนั้นคืออย่างไร สนุกตรงไหน

4. ให้เด็กเล่าเรื่องในหนังสือ โดยให้เด็กไปอ่านมาคนละ 1 เล่ม แล้วผลัดกันเล่า กิจกรรมนี้ใช้ได้กับเด็กทุกวัยที่อ่านหนังสือออกแล้ว

5. อ่านหนังสือให้เด็กฟัง เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กและเด็กโต โดยผู้ปกครองนำหนังสือที่ดีเหมาะกับเด็กมาอ่านให้เด็กฟัง กิจกรรมนี้คล้ายกับการเล่านิทาน แต่การเล่านิทานเป็นการเล่าปากเปล่า การอ่านหนังสือให้เด็กฟังไม่จำเป็นต้องอ่านวันเดียวจบเล่ม อาจจะอ่านวันละตอนก็ได้ ข้อสำคัญคือ เรื่องที่อ่านต้องสนุกเด็กจึงจะสนใจฟัง

6. ให้เด็กอ่านหนังสือให้ฟัง เป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองจัดให้ที่บ้าน โดยขอร้องให้ลูกหลานอ่านหนังสือให้ฟังในโอกาสที่เหมาะสมเพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศที่ผู้ใหญ่เคยอ่านให้เด็กฟัง

7. อภิปรายเรื่องในหนังสือ โดยเด็กและผู้ใหญ่ไปอ่านหนังสือมา แล้วสนทนาให้ความเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้น กิจกรรมนี้ควรจัดสำหรับเด็กวัยรุ่น

8. การสร้างบรรยากาศที่บ้านให้เด็กอยากอ่านหนังสือ การสร้างบรรยากาศที่บ้านให้เด็กอยากอ่านหนังสือโดยผู้ปกครองหาซื้อหนังสือที่เหมาะสมหรือเป็นประโยชน์กับลูกหลาน เอามาไว้ที่บ้าน จัดชั้นหนังสือเข้าที่มุมใดมุมหนึ่งในห้องที่เด็กสามารถหยิบอ่านได้โดยสะดวก และเข้าไปดูได้โดยง่าย เมื่อเด็กเห็นหนังสือเตะตาบ่อย ๆ ก็จะหยิบออกมาอ่าน

9. พาเด็กไปชมนิทรรศการและการบรรยายเกี่ยวกับหนังสือ เมื่อมีการแสดงนิทรรศการหนังสือ หรือการบรรยายเกี่ยวกับหนังสือ ผู้ปกครองและครูควรชักชวนเด็กให้ไปชม เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจหนังสือ

นอกจากนี้ยังมีวิธีการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กโดยตรงอื่น ๆ อีกดังนี้

1. **ซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน** เป็นวิธีการส่งเสริมการอ่านที่ผู้ปกครองนิยมใช้กันมากที่สุด การให้เด็กมีโอกาสเป็นเจ้าของหนังสือเล่มที่มีเรื่อง และรูปที่เด็กชอบเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เขาภูมิใจ และพอใจมาก และถ้าให้เด็กมีที่เก็บหนังสือของเขาเองโดยเฉพาะแล้ว ก็ยิ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่หนังสือเล่มนั้นเป็นสมบัติส่วนตัวของเขามากขึ้น หรือถ้าผู้ปกครองจะหาหนังสือเรื่องที่เขาสอบให้ เป็นของขวัญแก่เด็กในบางโอกาสก็ยิ่งเป็นการดี เด็กบางคนอาจจะขอนำหนังสือที่ตนมีอยู่ไปโรงเรียน เพื่ออวดเพื่อน ๆ หากผู้ปกครองอนุญาตก็จะเป็นการช่วยให้เด็กมีความภาคภูมิใจในหนังสือที่ตนเป็นเจ้าของ และจะรู้สึกชอบหนังสือเล่มนั้นมากยิ่งขึ้นด้วย (สิรินทร์ ช่วงโชติ 2507: 34) ถ้าเด็กไม่สนใจหนังสือที่ผู้ปกครองซื้อให้ ผู้ปกครองก็ไม่ควรไปฝืนใจหรือบังคับให้อ่าน เขาอาจสนใจเมื่อมีอายุมากขึ้น หรือผู้ปกครองอาจใช้วิธีอื่นที่กระตุ้นให้เขาสนใจอยากอ่าน ถ้าผู้ปกครองพาเด็กไปร้านหนังสือด้วย ก็ควรเปิดโอกาสให้เด็กเลือกหนังสือเอง โดยที่ผู้ปกครองเพียงช่วยชี้แนะหนังสือที่ดีให้ ก็จะช่วยให้ได้หนังสือที่ตรงกับความสนใจของเด็ก

2. **พาเด็กไปอ่านหนังสือในห้องสมุดประชาชน** ห้องสมุดประชาชนมีหนังสือสำหรับเด็กไว้บริการเด็กด้วย ในวันหยุดผู้ปกครองควรพาเด็กไปอ่านหนังสือในห้องสมุด แนะนำหนังสือที่ดีให้ และส่งเสริมให้เด็กยืมหนังสือมาอ่านที่บ้าน เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักใช้ประโยชน์จากห้องสมุด

3. **ให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ต่อการอ่านของเด็ก** ถ้าเด็กอ่านหนังสือแล้วพบคำหรือส่วนวภาษาที่ไม่เข้าใจ ผู้ใหญ่ต้องพยายามอธิบายให้เด็กเข้าใจ มิฉะนั้นเด็กจะรู้สึกว่าการอ่านหนังสือไม่น่าเบื่อ ไม่สนุก และจะไม่สนใจอ่านอีก ผู้ใหญ่อาจชี้แนะให้เห็นความไพเราะของภาษา เลือกตอนที่ไพเราะมีคติให้จำ จะช่วยให้เด็กเห็นประโยชน์ของการอ่านมากขึ้น

4. **จัดเวลาอ่านหนังสือ** ซึ่งคนในบ้านจะได้มาร่วมอ่านพร้อมกันถ้ามีบุตรหลายคน ควรจัดหาหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กขนาดกลางคือ เด็กโตที่ฟังได้ เด็กเล็กที่เข้าใจ และเพิ่มความรู้ให้สูงขึ้น (ส. ศุขเกษม 2517: 45)

วิธีส่งเสริมการอ่านแก่เด็กทางอ้อม มีหลายวิธีเช่น

1. **อ่านเป็นตัวอย่าง** เด็ก ๆ เป็นนักเลียนแบบ ฉะนั้นเด็กจะชอบอ่านถ้าเขาเติบโตขึ้นในบ้านที่ผู้ใหญ่ชอบอ่านหนังสือ ถ้าผู้ใหญ่ชอบอ่านเด็กก็ชอบอ่านไปด้วยเมื่อผู้ใหญ่ซื้อหนังสือเด็ก ๆ จะรู้ว่าหนังสือเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่ยืมหนังสือจากห้องสมุดบ่อย ๆ เด็ก ๆ ก็ จะพลอยยืมหนังสือไปอ่านด้วยในไม่ช้า (Larrick 1964: 77-78)

2. อาศัยความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ชักจูงให้เด็กอ่านหนังสือ โดยธรรมชาติวัยเด็กเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น เขาจะตั้งคำถามให้ผู้ใหญ่ตอบอยู่เสมอ ผู้ใหญ่ไม่ควรจะแสดงท่าทีเบื่อหน่าย คว้า หรือปฏิเสธที่จะตอบคำถามของเขา โดยอ้างว่าไม่มีเวลาหรืองานยุ่ง เพราะจะเป็นการทำลายความกระตือรือร้นของเด็ก ควรแนะนำให้เด็กหาคำตอบจากหนังสือหรือนำหนังสือที่ตอบคำถามของเด็กให้มาให้เด็กอ่าน ผู้ใหญ่ไม่ควรกลัวกับการตั้งคำถามของเด็ก ผู้ใหญ่บางคนมักจะละอายถ้าตอบคำถามของเด็กไม่ได้ การที่ผู้ใหญ่ตอบเด็กไม่ได้หรือไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตอบเด็กเป็นเหตุผลที่ดีที่จะชักจูงให้เด็กค้นหาคำตอบเองจากหนังสือ (Larrick 1964: 103)

3. ใช้ความสนใจหรืองานอดิเรกของเด็กเป็นสื่อนำไปสู่การอ่าน เมื่อเด็กมีความสนใจในสิ่งใด เขาจะเกิดความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจของเด็กจะนำไปสู่การตั้งคำถาม บางคนอาจถามคำถามธรรมดา บางคนอาจถามถึงสาเหตุและผล นี่เป็นวิธีการหนึ่งที่จะแนะนำหนังสือให้เด็กอ่าน เพราะถ้าเรารู้ว่าเด็กสนใจอะไร ผันถึงอะไร ก็เป็นการง่ายที่จะหาหนังสือที่เหมาะสมกับเขาให้เขาอ่าน (Larrick 1964: 95-96)

เด็กวัย 6-12 ขวบ ส่วนมากมีงานอดิเรกอย่างน้อย 1 อย่าง เขาจะกระตือรือร้นอยากมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ดังนั้นถ้าผู้ใหญ่จัดหาหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานอดิเรกของเขาให้ เขาก็จะสนใจอ่าน

4. การพาเด็กไปเที่ยวนอกบ้าน ทำให้เด็กได้พบเห็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เขาจะสนใจอยากรู้ เด็กจะตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานที่นั้น ผู้ใหญ่ควรถือโอกาสแนะนำหนังสือที่เกี่ยวข้องมาให้อ่าน การท่องเที่ยวชักจูงให้เด็กอ่านหนังสือประเภทสารคดีท่องเที่ยว ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

5. รายการโทรทัศน์และวิทยุ เป็นสื่อชักนำเด็กไปสู่การอ่านได้ รายการวิทยุโทรทัศน์ที่มีการเล่านิทาน โดยเฉพาะโทรทัศน์รายการเล่านิทานมีหุ่นประกอบ และรายการอื่น ๆ จะทำให้เด็กได้ฟัง เห็น สิ่งแปลก ๆ ชวนให้อยากรู้อยากเห็น (สมศักดิ์ ศรีมานอนซ์ 2523: 13) ความอยากรู้อยากเห็นเป็นสื่อนำไปสู่การอ่านได้เป็นอย่างดี

หนังสือเป็นอุปกรณ์ที่มีคุณค่าแก่มนุษย์เป็นอันมาก การเสริมสร้างให้เด็กรักการอ่านและรู้คุณค่าของหนังสือนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ควรกระทำด้วยเป็นเสมือนการแผ้วทางชีวิตของเขาให้เดินไปสู่นาคคั่นแจ่มใส เป็นวิธีการพัฒนาคนที่แบบเนียนและงดงาม (พระวรวงศ์ ธรอมหมื่นพิทยาลภ พฤตยากร, 2510: 258-259) ถ้าผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการอ่าน สละเวลาให้ และเอาใจใส่การอ่านของเด็ก ใช้วิธีการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม เด็กก็จะมินิสิัยรักการอ่านไปจนตลอดชีวิต